

Dr. Bánki Horváth Midály

Jogi alapismeretek, jogforrások
kezelése, a vállalkozás jogi
környezete

 NSZFI
NEMZETI SZAKKÉPZÉSI
ÉS FELNŐTTKÉPZÉSI INTÉZET

A követelménymodul megnevezése:

Vállalkozási és kereskedelmi ismeretek

A követelménymodul száma: 2219-06 A tartalomazonosító száma és célcsoportja: SzT-008-50

JOG KIALAKULÁSA, FOGALMA

ESETFELVETÉS – MUNKAHELYZET

Csák János miután leérettségizett egy mezőgazdasági- és élelmiszeripari szakközépiskolában, úgy dönt egyéni vállalkozást indít, amelynek keretében palántaneveléssel és értékesítéssel foglalkozik.

Csák úr rendelkezik kertészeti szakmai ismeretekkel, ahhoz azonban, hogy vállalkozása eredményesen működhessen, tisztában kell lennie annak a jogi környezetnek az alapvető jellemzőivel, amelyben vállalkozása működik.

Kezdjük az alapoknál, egyáltalán mi a jog?

SZAKMAI INFORMÁCIÓTARTALOM

A JOG FOGALMA

Ha egy ember egyedül van valahol, akkor kedve szerint viselkedhet, de ha már egy másik is jelen van, akkor tekintettel kell lennie társára, s az ő érdekeit is figyelembe kell vennie. Nagy létszámú közösség esetén már képtelenség minden egyes ember érdekeivel összhangban álló magatartást tanúsítani, így a közösségben kialakult elvárásainak kell megfelelni. Így van ez valahogy a joggal is.

Már az első államok kialakulását megelőző időkben is voltak olyan – alapvetően konfliktust feloldó – magatartási szabályok, amelyek az emberek magatartását többé-kevésbé befolyásolták. Ezeket a magatartási szabályokat szokásoknak nevezzük. A szokások kialakítása nem tudatosan történt, hanem azok valamilyen spontán folyamat eredményeként jöttek létre. A másik jellemzőjük az volt a szokásoknak, hogy betartásuk az egyéni múlt, azokat a közösség nem kényszerítette ki, de be nem tartásuk nagy valószínűséggel az egyén pusztulásához vezetett.

1. ábra Talán az első kísérlet a jogi szabályozásra...!

Az állam és a jog kialakulásával ezeknek a szokásoknak nagy része elhalt. Ami megmaradt, annak érvényesülését már nem bízták az egyénre, hanem –akár erőszakkal is– kikényszerítették. Ezeket a korai társadalmakban kialakult, de a társadalmi forma megváltozását túlélő magatartási szabályokat nevezzük szokásjognak. A kifejezésben a jog szócska már arra utal, hogy ezeknek a magatartási szabályoknak a betartása már korántsem önkéntes akarat-elhatározáson alapul.

2. ábra. Hammurappi törvényoszlopa, az ősi jog első ismert forrása²

---

¹ <http://cincyillustrators.blogspot.com/2008/12/dvm-newsmagazine-cave-man.html> – 2010. szeptember 07-ei állapot szerint

Egy új társadalmi forma megjelenése egyszerre mind azt is jelenti, hogy az új társadalmi viszonyok (egyszerűbben mondva: élethelyzetek) egész tömege jelenik meg. Az ezekben az élethelyzetekben követendő magatartást viszont meg kell határozni, azaz tudatosan kell szabályokat előírni, s ezzel már elérkeztünk a tulajdonképpeni joghoz és a jogalkotáshoz. A tudatos jogalkotói munka eredményeként kidolgozott jogszabályok érvényesülését a létrejövő államapparátus segítette.

3. ábra. Justinianus császár, a római jog egységbe foglalója³

Anélkül, hogy a jog változásának, fejlődésének folyamatát napjainkig végigkísérnénk, a jog fejlődésének menete a következők szerint összegezhető: ha egy társadalmi formát egy új vált fel, akkor a meglévő jogszabályok két csoportra oszlanak: Az egyik csoportban levők annyira kötődnek a régi társadalmi viszonyokhoz, hogy nem képesek az újak szolgálatába állni, tehát elhalnak. Ma már ez a folyamat is mesterséges, hiszen az elavult jogszabályokat hatályon kívül helyezik. Azok a jogszabályok, amelyek olyan társadalmi viszonyokat szabályoznak, amelyek továbbélnek, maguk is megmaradnak. Az új társadalmi forma megjelenésével természetesen új társadalmi viszonyok is keletkeznek, amelyekben a követendő magatartás milyensége nem lehet közömbös a társadalom számára, ezért új jogszabályokkal kell azt előírni.

A jog tehát olyan állami úton is kikényszeríthető magatartási szabályok összességét jelenti, amely mindig az adott társadalmi viszonyok védelmét szolgálja.

² <http://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/5/58/Code-de-Hammurabi-1.jpg> – 2010. szeptember 06-ai állapot

³ <http://traumwerk.stanford.edu/philolog/Justinian.jpg> – 2010. szeptember 06-ai állapot szerint

4. ábra. A jog szimbólumai: az igazság mérlege és a bírói kalapács⁴

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

Gondolja végig, mit értünk hétköznapi szóhasználatban jog alatt, Ön milyen helyzetekben használja ezt a fogalmat? A lecke ismételt végigolvasása után fogalmazza meg saját szavaival a jog, a szokás és az erkölcs közötti különbséget! Foglalja össze pár mondatban, miért van szükség az államhatalom segítségére a jog érvényesüléséhez?

---

⁴ http://libn.com/files/2008/09/dreamtimescale_cartoon9921102_std.jpg – 2010. szeptember 05-ei állapot szerint

ÖNELLENŐRZŐ FELADATOK

1. feladat

Mi volt a szokások szerepe a jog kialakulásának folyamatában?

---

2. feladat

Keressen hibákat az alábbi szövegben, a hibás állításokat írja ki, indokolja meg miért nem igazak!

Ha egy társadalmi formát egy új vált fel, akkor a meglevő jogszabályok két csoportra oszlanak: Az egyik csoportban levők annyira kötődnek a régi társadalmi viszonyokhoz, hogy nem képesek az újak szolgálatába állni, tehát elhalnak. Ez a folyamat spontán, az emberek egyszerűen nem tartják már be az elavult jogszabályokat, és az állam ezt általában két-három év alatt tudomásul veszi, ilyenkor kiadnak egy közleményt arról, hogy az adott jogszabály már nem érvényes. Az új társadalmi forma megjelenésével természetesen új társadalmi viszonyok is keletkeznek, amelyekben a követendő magatartás milyensége nem lehet közömbös a társadalom számára, ezért új szokásokat kell előírni, ezeket a szokásokat aztán be is kell tartani, ezeket nevezzük jogi szokásnak.

A szokás tehát olyan állami úton is kikényszeríthető magatartási szabályok összességét jelenti, amely mindig az adott gazdasági viszonyok védelmét szolgálja.

MEGOLDÁSOK

1. feladat

Már az első államok kialakulását megelőző időkben is voltak olyan – alapvetően konfliktust feloldó– magatartási szabályok, amelyek az emberek magatartását többé-kevésbé befolyásolták.

A szokások kialakítása nem tudatosan történt, hanem azok valamilyen spontán folyamat eredményeként jöttek létre. A másik jellemzőjük az volt a szokásoknak, hogy betartásuk az egyénen múlt, azokat a közösség nem kényszerítette ki, de be nem tartásuk nagy valószínűséggel az egyén pusztulásához vezetett.

Az állam és a jog kialakulásával ezeknek a szokásoknak nagy része elhalt. Ami megmaradt, annak érvényesülését már nem bízták az egyénre, hanem –akár erőszakkal is– kikényszerítették. Ezeket a korai társadalmakban kialakult, de a társadalmi forma megváltozását túlélő magatartási szabályokat nevezzük szokásjognak.

2. feladat

Ha egy társadalmi formát egy új vált fel, akkor a meglévő jogszabályok két csoportra oszlanak: Az egyik csoportban levők annyira kötődnek a régi társadalmi viszonyokhoz, hogy nem képesek az újak szolgálatába állni, tehát elhalnak. **Ez a folyamat spontán, az emberek egyszerűen nem tartják már be az elavult jogszabályokat, és az állam ezt általában két-három év alatt tudomásul veszi, ilyenkor kiadnak egy közleményt arról, hogy az adott jogszabály már nem érvényes.** Az új társadalmi forma megjelenésével természetesen új társadalmi viszonyok is keletkeznek, amelyekben a követendő magatartás milyensége nem lehet közömbös a társadalom számára, ezért új szokásokat kell előírni, ezeket a szokásokat aztán be is kell tartani, ezeket nevezzük jogi szokásnak.

A szokás tehát olyan állami úton is kikényszeríthető magatartási szabályok összességét jelenti, amely mindig az adott gazdasági viszonyok védelmét szolgálja.

Hibás állítások:

1. "Ez a folyamat spontán, az emberek egyszerűen nem tartják már be az elavult jogszabályokat, és az állam ezt általában két-három év alatt tudomásul veszi, ilyenkor kiadnak egy közleményt arról, hogy az adott jogszabály már nem érvényes."

Helyette:

Az elavult jogszabályok kivezetése a jogrendszerből a modern korban, mesterséges, maga a jogalkotó végzi el, ezt nevezzük hatályon kívül helyezésnek.

2. "... ezért új szokásokat kell előírni, ezeket a szokásokat aztán be is kell tartani, ezeket nevezzük jogi szokásnak."

Helyette:

Mivel a követendő magatartás milyensége nem közömbös a társadalom számára, ezeket a jogalkotás során jogszabályként írják elő, ez a jogi szokásnál sokkal erősebb kötőerőt biztosít.

3. "A szokás tehát olyan állami úton is kikényszeríthető magatartási szabályok összességét jelenti, amely mindig az adott gazdasági viszonyok védelmét szolgálja."

Helyette:

Az állami úton kikényszeríthető magatartási szabályt jognak nevezzük, épp ez az állami kényszer biztosítja az érvényesülését. A Jogszabályok nem csak a gazdasági szférát szabályozzák és védik, hanem az egész társadalmat.

A JOGFORRÁSOK RENDSZERE

ESETFELVETÉS–MUNKAHELYZET

Csák úr mindennapi vállalkozói tevékenysége közben számos jogszabályt tart be, illetve alkalmaz. Nehézséget jelent a számára az, hogy eldöntse a néha egymásnak ellentmondani látszó jogszabályok közül melyik rendelkezéseit is válassza. Ebben a választásban segítene, ha tisztában lenne a jogforrások fajtáival és a közöttük lévő hierarchikus viszonyrendszerrel.

SZAKMAI INFORMÁCIÓTARTALOM

JOGSZABÁLYOK, JOGFORRÁSOK

A jogalkotás bonyolult folyamatában születő magatartási szabályok – amelyek bizonyos cselekvést parancsolnak, megengednek vagy tiltanak – a jogszabályok. A jogszabályoknak többféle megjelenési formája van: törvény, a rendszerváltozásig hozott törvényerejű rendelet, kormányrendelet (minisztertanácsi rendelet), miniszterelnöki rendelet, miniszteri rendelet, önkormányzati rendelet.

A jogszabályok különféle megjelenési formáit jogforrásnak nevezzük. A szervet, amely jogosult az adott jogszabály meghozatalára (az országgyűlés, a kormány, a miniszterelnök, az egyes miniszterek, a helyi önkormányzat képviselőtestülete) alaki jogforrásnak, magát a kiadott jogszabályi rendelkezést anyagi jogforrásnak hívjuk.

A magyar jog által ismert jogforrások közötti különbség alapvetően a az általuk szabályozott társadalmi viszonyok jellegét illetően jelentkezik:

Törvénnyel az Országgyűlés a különösen jelentős társadalmi viszonyokat, az egész társadalmat érintő kérdéseket szabályozza. Vannak olyan viszonyok amelyek kizárólag törvények által szabályozhatóak, ezek:

- A társadalmi rend (például az állami szerve működése és hatásköre, a népszavazás szabályozása)
- A gazdasági rend (például a tulajdonviszonyok, az egyes emberek és a gazdasági társaságok vagyoni viszonyai, az adózás rendje, a munkaviszony)
- Az állampolgárok alapvető jogai és kötelességei (például házasság, család, egyesülési és gyülekezési jog)

- A törvények között kiemelkedő a jelentősége az Alkotmánynak (1949. évi XX. törvény). A magyar jogalkotás ismeri az un. alkotmányerejű törvény fogalmát is. Ez olyan törvény, amelyet ugyanúgy kell létrehozni, mint magát az alkotmányt, azaz az országgyűlési képviselők kétharmadának el kell fogadnia. Ezt a jogszabálytípust hívjuk a mindennapokban kétharmados törvénynek.

Az alkotmányerejű törvény jogkörei:

- A jogalkotás rendjére vonatkozó szabályozás megállapítása
- Az állam kizárólagos tulajdonának és kizárólagos gazdasági rendjének meghatározása
- Az egyes állami szervek (például Alkotmánybíróság, Állami Számvevőszék) szervezetére és működésére vonatkozó szabályok megállapítása
- A köztársasági elnök tiszteletdíjának és kedvezményeinek szabályozása
- A fegyveres erők, a rendőrség és az állambiztonságra vonatkozó szabályok meghozatala
- A Magyar Köztársaság címeréről, zászlajáról, ezek használatáról szóló szabályok megállapítása.

Kormányrendeletet a kormányzati tevékenység körében adnak ki, így különösen a gazdaság irányításával összefüggésben.

Miniszteri rendelettel az adott minisztérium feladat- és hatáskörébe tartozó kérdések szabályozhatók, ha az az állampolgárokra, valamely szervre, szervezetre nézve jogokat vagy kötelezettségeket keletkeztet. A miniszteri rendelettel egy tekintet alá esik a miniszterelnöki rendelet is.

Ez a felsorolás egyben a jogforrások rangsorát is jelöli és egy alacsonyabb szintű jogforrás nem lehet ellentétes egy magasabb szintűvel, ha egy ilyen helyzet mégis előfordulna, annak megszüntetése az Alkotmánybíróság feladata.

Az egyes jogforrások jelölése eltérő és sajátos jegyeket mutat:

A törvényt évszámmal, római számmal és tv. rövidítéssel kell jelölni:

1992. évi XXII. tv. (a Munka Törvénykönyve)

A törvényerejű rendeletet évszámmal, arab számmal és tvr. rövidítéssel jelöljük:

1978. évi 2. tvr. (a Polgári Törvénykönyv módosításáról és egységes szövegéről szóló 1977. évi IV. törvény hatálybalépéséről és végrehajtásáról)

A kormányrendeletet sorszámmal, évszámmal és Korm. (rendszerelváltás előtt hozottaknál: Mt.) rendelet rövidítéssel jelöljük:

163/2001. (IX. 14.) Korm. rendelet (a vállalkozásoknak nyújtott állami támogatások tilalma alóli mentességek egységes rendjéről)

A miniszterelnöki és a miniszteri rendeletetsorszám, évszám és a minisztérium (ha két vagy több minisztérium együttes rendeletéről van szó, akkor e minisztériumoknévének rövidítése jelzi:

66/2005. (XII. 22.) EüM rendelet (A munkavállalókat érő zajexpozícióra vonatkozó minimális egészségi és biztonsági követelményekről)

A rendeletek jelölésénél található keltezés a jogszabályt kihirdető Magyar Közlöny megjelenésének napja. A kihirdetés napja fontos dátum a jogszabályok szempontjából, csakis ettől a naptól tekintjük jogszabálynak, a kihirdetésig csak jogszabálytervezet létezik.

A jogalkotás bonyolult folyamatában születő magatartási szabályok – amelyek bizonyos cselekvést parancsolnak, megengednek vagy tiltanak – a jogszabályok. A jogszabályoknak többféle megjelenési formája van: törvény, a rendszerváltozásig hozott törvényerejű rendelet, kormányrendelet (minisztertanácsi rendelet), miniszterelnöki rendelet, miniszteri rendelet, önkormányzati rendelet.

Az állami szervezetek más normákat, magatartási szabályokat is kibocsáthatnak. Ezek az állampolgárok jogait, kötelességeit nem érinthetik, csupán az alárendelt szervezetekre kötelezőek.

Az Országgyűlés határozatot, a kormány határozatot, az egyes miniszterek utasítást, az önkormányzatok határozatot bocsáthatnak ki az állami irányítás egyéb jogi eszközeiként.

Ezen kívül jogi iránymutatásokat bocsátanak ki az alábbiak:

- Országgyűlés, kormány irányelvet, melyben általános érvényű célokat, állásfoglalásokat határoznak meg. Ugyanezen szervek elvi állásfoglalásban jogszabályértelmezést bocsátanak ki. A miniszter irányelve ajánlást ad a jogszabály végrehajtás fő irányaira, míg tájékoztatója a jogszabály végrehajtásáért felelő szervezet informálja.
- A Magyar Nemzeti Bank elnöke jegybank rendelkezést, a Központi Statisztikai Hivatal elnöke pedig statisztikai közleményt ad ki.
- A jogforrások rendszerében egyre jelentősebb szerepet töltenek be a nemzetközi szerződések. A nemzetközi szerződések a Magyar Közlönyben való kihirdetésükkel a belső jog forrásává válnak.

Az államok között új típusú kapcsolatot jelent az Európai Unió. Az Európai Unió szervezete által kibocsátott szabályok a tagállamok jogszabályaihoz képest elsőbbséget élveznek. Magyarország Uniótagságának egyik alapvető feltétele az, hogy az ország jelenlegi és jövőbeni jogszabályait közelítsék az Unió szabályaihoz. Ezt jogharmonizációs kötelezettségnek nevezik.

Jogforrási rendszerünk három alapelven nyugszik:

Az egyik a hierarchia elve. Tehát az alacsonyabb szintű jogszabály nem lehet ellentétes a magasabb szintűvel. Azt, hogy egy jogszabály hol helyezkedik el a jogforrási rendszerben, az határozza meg, hogy a kibocsátója milyen helyet foglal el az állami szervezetek rendszerében. A magasabb szintű szervezet, pl. az Országgyűlés által kibocsátott jogszabály az alacsonyabb szintű jogszabályhoz képest elsőbbséget élvez.

5. ábra. A jogszabályi hierarchia rendszere⁵

A jogforrási rendszerünk másik alapelve az, hogy a mindenkit érintő, tehát általánosan kötelező magatartási szabályokat megkülönbözteti az egyéb, állami szervezetek által kibocsátott normáktól, amelyeket összefoglalóan az állami irányítás egyéb jogi eszközeinek nevezünk, s amelyekről a későbbiek során még szó lesz.

Végül a jogforrási rendszerünk harmadik alapelve az, hogy a jogalkotó szervezetek csupán az alkotmányban meghatározott hatáskörükben bocsáthatnak ki jogszabályt.

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

Ahogy a szakmai tartalomelem elején is jeleztük egy vállalkozás indítása, mindennapi eredményes működtetése, a partnerek és az állam iránti kötelezettségek teljesítése és a velük szemben keletkező jogosultságok érvényesítése igényli legalább az alapvető jogi ismeretek elsajátítását.

Az egyik legfontosabb kompetencia az egyes jogszabályok közötti eligazodás, a helyes jogi norma alkalmazása. Ehhez szüksége van a jogszabályok elnevezéseinek és jelölési módjának biztos ismeretére.

Javasoljuk, hogy a tanulás folyamatát először a jogforrás fogalmának elsajátításával kezdje. Különböztesse meg egymástól az anyagi és az alaki jogforrásokat!

⁵ Szerző ábrája

Ha biztosan elsajátította az alaki-anyagi jogforrások közötti különbségtételt, vegye végig az egyes anyagi jogforrásokat – jogszabályokat és ne felejtse el, melyik alaki jogforráshoz (jogszabályalkotó szervhez) köthetőek ezek.

Végül tekintse át a jogforrási hierarchia rendszerét!

Az alábbi feladatokban feleletválasztós és kifejtős kérdésekre kell válaszolnia, a válaszok segítségével képet alkothat arról, hol tart a tanulás folyamatában.

MUNKANYAG

ÖNELLENŐRZŐ FELADATOK

1. feladat

Melyek az állami irányítás egyéb jogi eszközei? Húzza alá a helyes választ/válaszokat!

Országgyűlési határozat

Kormányhatározat

Miniszteri utasítás

Országgyűlési rendelkezés

Miniszteri határozat

Törvény

Önkormányzati rendelet

2. feladat

Mit értünk jogforrás alatt? Alhúzással jelölje, több helyes válasz is lehetséges! Indokolja választát!

A jogszabályt

A jog megalkotóját

A jogszabály tervezetét

A jog alkalmazóját

A jogszokást

A jogszabály rendelkező részét

A jogszabály szankció részét

A jogszabály feltétel részét

A tényállást

---

3. feladat

Egészítse ki a táblázatot!

	Az adott minisztérium feladat- és hatáskörébe tartozó kérdések szabályozása, ha az az állampolgárokra, valamely szervre, szervezetre nézve jogokat vagy kötelezettségeket keletkeztet
A jogszabályok különféle megjelenési formái	
	Kétharmados törvény
66/2005. (XII. 22.) EüM rendelet	

MEGOLDÁSOK

1. feladat

Országgyűlési határozat, kormányhatározat, miniszteri utasítás.

2. feladat

A jogszabályt, a jog megalkotóját.

A jogszabályok különféle megjelenési formáit jogforrásnak nevezzük. A szervet, amely jogosult az adott jogszabály meghozatalára (az országgyűlés, a kormány, a miniszterelnök, az egyes miniszterek, a helyi önkormányzat képviselőtestülete) alaki jogforrásnak, magát a kiadott jogszabályi rendelkezést anyagi jogforrásnak hívjuk.

3. feladat

Miniszteri rendelet	Az adott minisztérium feladat- és hatáskörébe tartozó kérdések szabályozása, ha az az állampolgárokra, valamely szervre, szervezetre nézve jogokat vagy kötelezettségeket keletkeztet
A jogszabályok különféle megjelenési formái	Törvény, a rendszerváltozásig hozott törvényerejű rendelet, kormányrendelet (minisztertanácsi rendelet), miniszterelnöki rendelet, miniszteri rendelet, önkormányzati rendelet.
Alkotmányerejű törvény, Olyan törvény, amelyet ugyanúgy kell létrehozni, mint magát az alkotmányt, azaz az országgyűlési képviselők kétharmadának el kell fogadnia.	Kétharmados törvény
66/2005. (XII. 22.) EüM rendelet, milyen jogszabálytípusba tartozik	Miniszteri rendelet

JOGFORRÁSOK KEZELÉSE, A VÁLLALKOZÁS JOGI KÖRNYEZETE

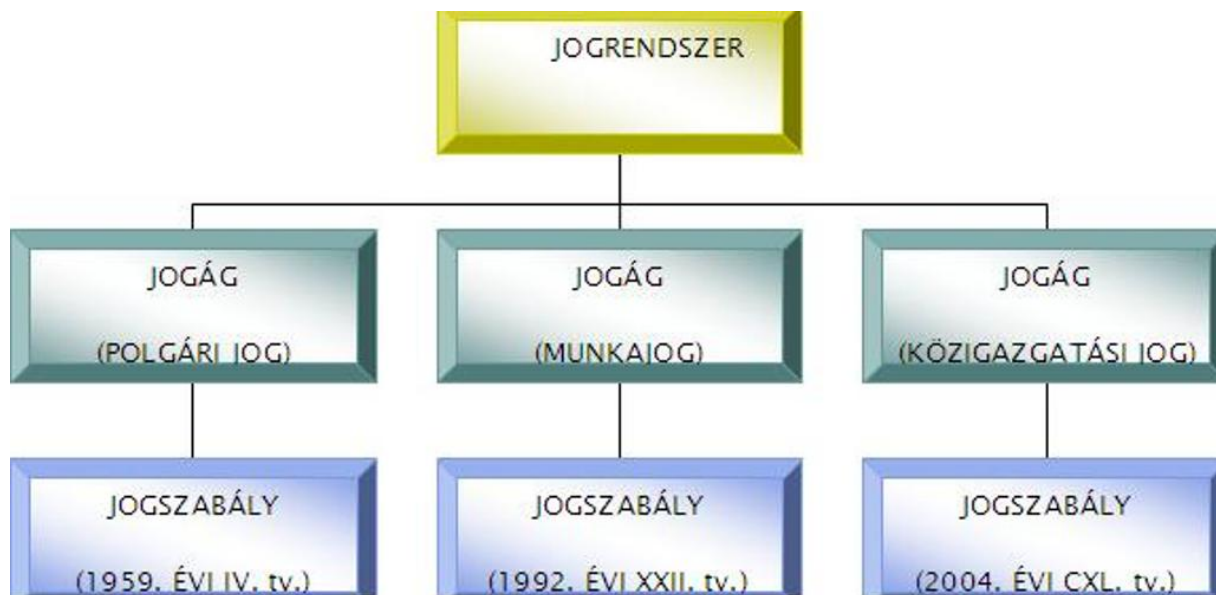
ESETFELVETÉS–MUNKAHELYZET

A vállalkozás működőképesnek bizonyul, ez azt is jelenti, hogy hosszú távra kell tervezni, ismerni kell azt a környezetet, amely a vállalkozást körülveszi, hiszen ez szabja meg a tevékenység sikerességét. Vajon milyen környezeti hatások érik a jogrendszer részéről a vállalkozások világát?

SZAKMAI INFORMÁCIÓTARTALOM

A JOGÁG FOGALMA

Adott állam hatályos jogszabályainak rendszerezett összessége alkotja a jogrendszert. Hazánk jogrendszere hagyományosan két nagy részre tagolódik, a közjogra és a magánjogra. A közjog szűkebb értelemben a közérdeket, míg tágabb értelemben az állami szervek létrehozásának módját, szervezeti felépítésüket, működésüket, valamint ezen szervek egymással és a lakossággal való viszonyát szabályozza (pl. közigazgatási jog, alkotmányjog). A magánjog szabályozza a tulajdonosi szférát, illetve a jogalanyok személyi és vagyoni viszonyait (polgári jog, kereskedelmi jog).

6. ábra. A jogrendszer tagolódása⁶

A jogrendszeren – mint hatályos joganyag – belül a jogszabályok csoportosítása, megfelelő tagozódása jelentkezik. A különböző jogszabályok összefüggnek egymással, szorosan kapcsolódnak egymáshoz, s a modern jogrendszerekben jogágakra (jogszabálycsoportokra) tagozódnak.

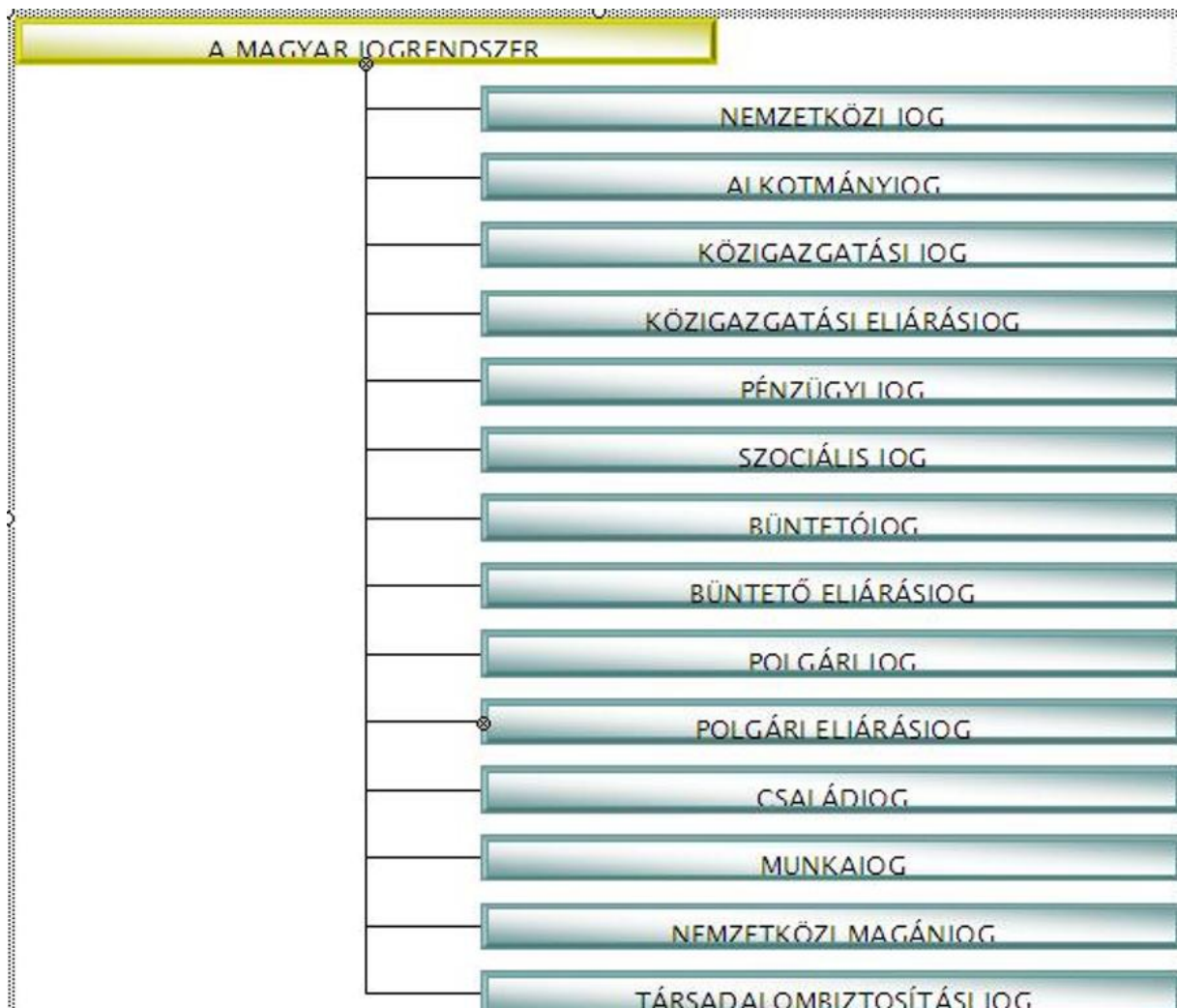
A jogág fogalma: a jogszabályok minőségileg elkülönült, meghatározott struktúrával rendelkező csoportja, amely sajátos tartalommal és módszerrel szabályozza a jogalanyok magatartását a társadalmi együttélés jogilag meghatározott körében.

Más megfogalmazásban: jogág alatt olyan jogszabályok összességét értjük, amelyek a szabályozás célját (tárgyát és módját) tekintve szerves egységet alkotnak. A jogágak a jogviszonyok sajátos fajtájában és külön jogalkalmazási eljárás során realizálódnak. A jogi szabályozás tárgya a jogalanyok magatartása, s az azonos jellegű, közös tartalmú magatartásszabályok elhatárolása jelenti a jogágot. (pl. miképpen kell viselkedni a családjogi, vagy munkajogi viszonyban)

Egy-egy jogágba tehát általában azok jogszabályok tartoznak, amelyeknek alapját az azonos társadalmi viszonyok adják.

Ennek következményeként a társadalmi viszonyok jellege határozza meg a jogág jellegét, továbbá azt, hogy a jogág területén a szabályozás milyen módon történjék és a normák megszegéséhez milyen jogkövetkezmények fűződjenek.

⁶ Szerző ábrája

7. ábra A magyar jogrendszer tagolódása⁷

RÖVIDEN AZ EGYES JOGÁGAKRÓL:

Alkotmányjog (szokás államjognak is nevezni): a társadalmi berendezkedésre, a gazdasági rendszerre vonatkozó legalapvetőbb kérdéseket, az állampolgároknak az államhoz való viszonyát (az állampolgárok jogait és kötelezettségeit) szabályozza.

Közigazgatási jog: a közigazgatási szervek (kormány, minisztériumok, megyei közigazgatási hivatalok, helyi önkormányzatok) feladatát, hatáskörét, a közigazgatási szervek működését (közigazgatási eljárás) szabályozó jogág.

Polgári jog: vagyoni viszonyokat és olyan személyi viszonyokat szabályoz, amelyeknek gazdasági kihatása van. Ennek megfelelően a polgári jog elsődleges tárgya a tulajdonjog és a szerződés, de ide tartozik az örökléssel kapcsolatos szabályozás is.

⁷ Szerző ábrája

Nemzetközi magánjog: a nemzetközi magánjogot akkor alkalmazzák, ha a jogviszonyban külföldi elem van, például az egyik szerződő fél külföldi. Ilyen esetben, ha a jogviszonyból vita származik, az ügyben eljáró bíróságnak két jogrendszer szabályait kellene alkalmaznia. Ez azonban lehetetlen, tehát döntenie kellene arról, hogy az összeütköző jogrendszerek szabályai közül melyiket alkalmazza. Ennek a döntésnek az elveit határozza meg a nemzetközi magánjog. A nemzetközi magánjog tehát nem oldja meg tartalmilag a jogvitát, hanem azt mutatja meg, hogy melyik ország jogrendszere alapján kell azt rendezni.

Polgári eljárási jog: a polgári eljárási jog a peres és nemperes eljárás (különböző perpótló, perelhárító, előkészítő, jogállapot változtató, jogok gyakorlását segítő vagy jogot kényszer útján érvényesítő eljárások, amelyet a bíróság vagy a közjegyző folytat le) lefolytatásának szabályait összegzi.

Büntetőjog: feladata az állami-társadalmi-gazdasági rend, a természetes személyek és jogaik védelme. Mivel a büntetőjog az állami büntetőhatalom érvényesítésével az egyes emberek szabadságogait érinti, ezért nagyon fontos követelmény, hogy az egyes bűncselekmények tényállása pontosan megfogalmazott, körülhatárolt legyen. A jog ezt úgy fejezi ki: nincsen bűncselekmény törvény nélkül, ez azt jelenti, ha a törvény valamilyen magatartást nem tekint bűncselekménynek, akkor az nem is büntethető, akkor sem, ha nyilvánvalóan veszélyes a társadalomra, vagy irritálja azt.

Büntetőeljárási jog: a büntetőeljárásban részt vevők körét, jogkörét, a felelősségrevonás módját határozza meg.

Pénzügyi jog: a pénzügyi rendszer szervezeti formáit (bankrendszer felépítése és működése, pénzügyi igazgatás felépítése, feladatai) határozza meg.

Családjog: az állampolgárok családi, továbbá családi jellegű személyes és vagyoni viszonyait szabályozza. Ennek megfelelően a házasság keletkezése, megszűnése, a hozzájuk kapcsolódó vagyoni hatások, a házastársak, gyermekek és más rokonok egymás közötti kapcsolatának szabályozása.

Munkajog: a munkajog tárgya tágabb értelemben minden munkavégzésre irányuló jogviszony; munkaviszony így maga a munkajogviszony, a közalkalmazotti jogviszony, köztisztviselői jogviszony, szolgálati jogviszonyok, polgári jogi jogviszonyok, speciális foglalkoztatási jogviszonyok, munkavégzésért járó díjazás, szűkebb értelemben a munkajogviszony és az ehhez kapcsolódó jogintézmények területe.

A VÁLLALKOZÁS ÉS KÖRNYEZETE

A vállalkozások meghatározott közegben működnek, amit összefoglalóan környezetnek nevezünk. A környezet elemzésére azért van szükség, mert egyfelől a környezet alkotja a vállalkozás működésének feltételrendszerét, másfelől a környezetben valósulnak meg a vállalkozás célkitűzései.

A főbb környezettípusok a következő nagyobb csoportokra bonthatók:

Társadalmi környezet: az ember, mint szuverén és mint társadalmi lény értékrendszerének, az emberek együttélési feltételeinek egészét jelenti (közösségek, nemzeti, nemzetközi környezetek). Társadalmi szervezetek megnyilvánulásai, a különböző intézmények, az állami irányító és ellenőrző szervezetek, az oktató, a szaktanácsadó, a kutató szervezetek, továbbá az érdekvédelmi és egyéb társadalmi szervezetek, képviseletek, lobbyk. Ezekkel a szerveződésekkel sokoldalú vállalati kapcsolatok alakulnak ki. Elemzése során ki kell térni a szociális helyzetre, közegészségügyre, emberi és polgári jogokra, közbiztonságra, környezetvédelemre.

A politikai környezet: a kormányzat, a pártok és különböző politikai, társadalmi szervezetek (tehát a hatalmat gyakorló csoportok) előre tervezett, illetve tudatos hatásait foglalja össze a vállalatok számára. A célokhoz és feladatokhoz köthető hatásait az egyes politikák írják le: fiskális-, monetáris-, verseny-, ár-, adó-, jövedelem-, foglalkoztatási-, népesedési-, oktatási-, kultúr-, kül-, bel-, ipar-, kereskedelem-, agrár-, külgazdaság- privatizációs-, szociál- stb. politika.

A gazdasági-jogi környezet: a vállalat közvetlen környezetét jelentő spontán és irányított pénzügyi rendszerek, intézmények, gazdasági szabályzók rendszere alkotja. Értékelése során az ország és a régió pénzügyi helyzetét, jellegzetes piaci mechanizmusait, gazdasági biztosítékait, befektetési és tevékenységi kockázatait, az adó és vám eljárási rendszerét, vállalkozási lehetőségeit és vállalkozási formáinak jellemzőit, valamint a munkavállalás lehetőségeit érdemes vizsgálni.

Ezek a környezettípusok együttesen biztosítják a vállalkozás számára az erkölcsi, jogi szabályokat, normákat, működési kereteket. Mindezek a környezettípusok csak elméletben különülnek el határozott módon, hiszen nincs politika társadalom nélkül és a gazdaság sem választható el a politikától. Az utóbbi két környezettípust ezért gyakran szokták egységesen gazdaság-politikai környezetnek is nevezni⁸.

A gazdaság szereplőinek sorában jelentőségük miatt a legnagyobb figyelmet a gazdasági társaságok kapják. Működésük szabályozását két jogforrásban kereshetjük. A Polgári Törvénykönyv (1959. évi IV. tv.) a személyek című részben foglalkozik velük, de csak igen röviden, mintegy keretszabályozást adva; a gazdasági társaságok működésének közös szabályait és az egyes társasági formákra vonatkozó külön rendelkezéseket a gazdasági társaságokról szóló 2006. évi IV. törvényben találjuk.

⁸

TANULÁSIRÁNYÍTÓ

Olvassa végig figyelmesen az egyes szakmai információtartalmakat, figyeljen a jogrendszer és a jogág fogalma közötti viszony megértésére! Tekintse át újra az egyes jogágak feladatait és válaszoljon az alábbi önellenőrző kérdésekre! A vállalkozás és környezete szövegrészlet alapján próbálja meg megfogalmazni a "jogi környezet" mibenlétét! Mit értünk ezalatt, miért fontos a szabályozása?

ÖNELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

1. feladat

Határozza meg röviden a jog, Jogrendszer, jogág fogalmak egymással való kapcsolatát!

MUNKANYAG

---

2. feladat

Soroljon fel legalább ötöt a magyar jogrendszer jogágai közül!

MUNKANYAG

MEGOLDÁSOK

1. feladat

A jog állami kényszerrel betartatott társadalmi viszonyok rendszere, amely időben és térben változik. Az adott helyen és időszakban érvényes jog egészét nevezzük jogrendszernek, a jogrendszeren belül a szabályozott társadalmi viszonyok sajátosságai alapján különülnek el az egyes jogágak.

2. feladat

Például: alkotmányjog, közigazgatási jog, polgári jog, polgári eljárásjog, büntetőjog, büntető eljárásjog, agrárjog,, pénzügyi jog, szociális jog stb..

IRODALOMJEGYZÉK

FELHASZNÁLT IRODALOM:

Dr. Roóz József: Vállalkozás-gazdálkodási ismeretek ügyintézők részére, Perfekt, Budapest 2005.

Horváthné Herbáth Mária – Stágel Imréné: Kereskedelmi és vállalkezési ismeretek, Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 2002.

Dr. Lemák Ella: Gazdasági jog, Nemzeti Tankönyvkiadó, Budapest, 1999.

<http://sdt.sulinet.hu/interaktiv/gazdasagi/jogi/index.html>, 2010. augusztus 10-ei állapot

AJÁNLOTT IRODALOM:

<https://www.magyarország.hu/>, 2010. augusztus 10-ei állapot

Dr. Roóz József – Nagy Péter: Vállalkozástan, Perfekt, Budapest 2005.

A(z) 2219–06 modul 008–as szakmai tankönyvi tartalomeleme felhasználható az alábbi szakképesítésekhez:

A szakképesítés OKJ azonosító száma:	A szakképesítés megnevezése
33 622 01 1000 00 00	Dísznövénykertész
33 622 01 0100 31 01	Faiskolai termesztő
33 622 01 0100 31 02	Mikroszaporító
33 622 01 0100 31 03	Növényházi dísznövénytermesztő
33 622 01 0100 31 04	Szabadföldi dísznövénytermesztő
31 622 01 0010 31 01	Dohánykertész
31 622 01 0010 31 02	Gyümölcsstermesztő
31 622 01 0010 31 03	Szőlőtermesztő
31 622 01 0010 31 04	Zöldségtermesztő
31 622 01 0100 21 01	Fűszernövény-termesztő
31 622 01 0100 21 02	Gombatermesztő
31 622 01 0100 21 03	Gyógynövénytermesztő
54 621 04 0010 54 01	Kertész és növényvédelmi technikus
54 621 04 0010 54 02	Növénytermesztő és növényvédelmi technikus
54 621 04 0100 31 01	Növénytermesztő
54 621 04 0100 31 02	Növényvédő és méregraktár-kezelő
54 621 04 0100 31 03	Vetőmagtermesztő
54 622 01 0000 00 00	Parképítő és -fenntartó technikus
54 622 01 0100 31 01	Golfpálya-fenntartó
54 622 01 0100 33 01	Kertépítő
54 622 01 0100 31 02	Kertfenntartó
54 622 01 0100 31 03	Temetőkertész

A szakmai tankönyvi tartalomelem feldolgozásához ajánlott óraszám:

21 óra

MUNKANYAG

A kiadvány az Új Magyarország Fejlesztési Terv
TÁMOP 2.2.1 08/1–2008–0002 „A képzés minőségének és tartalmának
fejlesztése” keretében készült.

A projekt az Európai Unió támogatásával, az Európai Szociális Alap
társfinanszírozásával valósul meg.

Kiadja a Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet
1085 Budapest, Baross u. 52.

Telefon: (1) 210–1065, Fax: (1) 210–1063

Felelős kiadó:
Nagy László főigazgató